

Συνέντευξη

ΡΑΦΑΗΛ ΠΑΝΚΟΦΣΚΙ, καθηγητής Πολιτικής Επιστήμης

► Στον ΤΑΣΟ ΤΣΑΚΙΡΟΓΛΟΥ

«Δεν είναι επικίνδυνοι οι μετανάστες, αλλά οι ηγέτες που χειραγωγούν τον κόσμο»

• Θεωρείτε το 2015 χρονιά-καμπή για την Πολωνία, καθώς η κοινωνική βάση της Ακροδεξιάς στη χώρα αναπτύσσεται ταχύτατα από τότε; Πώς εξηγείτε αυτό το φαινόμενο;

Ήταν όντως μια χρονιά-καμπή για την πολωνική ιστορία με έναν παράξενο τρόπο θα έλεγα. Αυτό που συνέβαλε περισσότερο ήταν η προσφυγική κρίση στην Ευρώπη. Στην πραγματικότητα βέβαια αυτή η κρίση δεν επηρέασε την Πολωνία με κάποιον άμεσο τρόπο. Ελάχιστοι απ' αυτούς τους πρόσφυγες ήρθαν εδώ. Δεν ήταν ένα πραγματικό πρόβλημα. Μετατράπηκε όμως σε ένα πολύ μεγάλο θέμα στον δημόσιο διάλογο, κυρίως σε επίπεδο ΜΜΕ και πολιτικής ρητορικής. Αυτή η προσφυγική κρίση άλλαξε πραγματικά το κοινωνικό κλίμα στην Πολωνία με έναν πολύ αρνητικό τρόπο. Αντιμετωπίστηκε σαν μια απειλή για την πολωνική ταυτότητα. Και συνέπεσε με την εκλογική καμπάνια, καθώς είχαμε εκλογές τον Οκτώβριο. Ετσι είχαμε έναν προεκλογικό ανταγωνισμό ανάμεσα σε διάφορα δεξιά και ακροδεξιά κόμματα και τους ηγέτες τους για το ποιος θα είναι περισσότερο κατά των προσφύγων, κατά των μεταναστών και των μουσουλμάνων. Όλες αυτές οι ταμπέλες αναμίχθηκαν σε μια ρητορική, η οποία σύντομα έγινε πολύ αρνητική. Και αυτό μας δείχνει πόσο εντυπωσιακά εύκολο είναι για πολιτικούς ηγέτες να χειραγωγούν την κοινή γνώμη.

• Οι χώρες του Βίζεγκραντ, με ηγέτες σαν τον Βίκτορ Ορμπαν και τον Γιάροσλαβ Κατσινσκι, αρνούνται να δεχτούν πρόσφυγες και μετανάστες, τους οποίους χρησιμοποιούν σαν αποδιοπομπαίους τράγους και θεωρούν ότι απειλούν να «αλλοιώσουν την εθνική ταυτότητα». Πόσο επικίνδυνο είναι αυτό;

Δεν είναι επικίνδυνοι οι μετανάστες, αλλά οι πολιτικοί ηγέτες που χειραγωγούν τον κόσμο. Στην περίπτωση της Ουγγαρίας, υπήρχαν εκείνη την περίοδο φωτογραφίες με μετανάστες σε σιδηροδρομικούς σταθμούς, τις οποίες θυμόμαστε όλοι. Αυτοί όμως δεν ήρθαν ποτέ στην Πολωνία. Στη δική μας περίπτωση υπήρξε μια τεχνητή κατασκευή της εικόνας ενός εχθρού. Και δυστυχώς αυτό ήταν πολύ αποτελεσματικό. Κατασκευάστηκε τεχνητά μια απειλή. Προκλήθηκε άγχος, ξενοφοβία και εθνικιστικές αντιδράσεις από μια μη υπαρκτή απειλή. Και αυτό από μια άποψη είναι παράδοξο, διότι ιστορικά η Πολωνία ήταν μια χώρα προσφύγων. Ιστορικά είχαμε πάντα πολλούς πρόσφυγες για εκατοντάδες χρόνια. Ήταν μια χώρα υποδοχής προσφύγων. Οι πρόσφυγες και οι διάφορες μειονότητες ήταν μέρος της πολωνικής ταυτότητας και ιστορίας. Ερχονταν εδώ για να αποφύγουν τις διώξεις σε άλλες χώρες. Τώρα όμως βιώνουμε τον ξενοφοβικό εθνικισμό, ο οποίος είναι ενάντια στην πολωνική παράδοση και ταυτότητα. Μ' αυτή την έννοια είναι κάτι πολύ επικίνδυνο. Πιστεύω

Ο Πανκόφσκι περιγράφει τη δεξιά στροφή της πολωνικής κοινωνίας μετά το 2015 με αφορμή το μεταναστευτικό, αλλά και την αδυναμία της όποιας Αριστεράς να βάλει φραγμό σε αυτές τις εξελίξεις.

ότι μακροπρόθεσμα θα δούμε τις επιπτώσεις. Και κάτι που δεν ανέφερα: πριν από το 2015 νομίζω ότι οι Πολωνοί, σύμφωνα με κοινωνιολογικές μελέτες, ήταν αρκετά ανοιχτοί στους μετανάστες. Όμως αυτό άλλαξε το 2015 και από τότε η στάση απέναντί τους είναι αρνητική. Και αυτό δεν αφορά τους λίγους μετανάστες, αλλά τη στάση απέναντι στους «άλλους», στους «ξένους», στις μειονότητες. Η φιγούρα του μετανάστη είναι απλά ένα σύμβολο.

• Στην Κεντρική και Ανατολική Ευρώπη, όπως και στο μεγαλύτερο μέρος της Δύσης, δείχνει να επιστρέφουν καθεστώς και ιδεολογίες της μεσοπολεμικής περιόδου θέτοντας σε κίνδυνο τόσο τη δημοκρατία όσο και την ειρήνη. Τι μπορούμε να κάνουμε για να αποφύγουμε τραγωδίες όπως ο Δεύτερος Παγκόσμιος Πόλεμος;

Φυσικά η Πολωνία είναι ανάμεσα στις χώρες που αναφέρατε και οι οποίες υπέστησαν φοβερά πράγματα κατά τη διάρκεια της ναζιστικής κατοχής. Υπήρξε θύμα του φασισμού και αυτό πρέπει να το θυμόμαστε τόσο στην Ευρώπη όσο και ευρύτερα. Σήμερα ο

λεγόμενος ιστορικός αναθεωρητισμός αναπτύσσεται αρκετά. Διεισδύει μάλιστα και στην κυρίαρχη αφήγηση. Στην περίπτωση της Πολωνίας και της Ουγγαρίας εκδηλώνεται με διάφορους τρόπους. Αφορά κυρίως το ξαναγράψιμο της ιστορίας του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου και του φασισμού στον 20ό αιώνα. Αυτό είναι πολύ επικίνδυνο γιατί καταστρέφει τα ίδια τα θεμέλια μιας δημοκρατικής κοινωνίας. Πρέπει να υπάρχουν αντιφασιστικά θεμέλια σε κάθε κοινωνία.

• Και η Αριστερά; Αφήνει ένα μεγάλο κενό, το οποίο έρχονται να γεμίσουν οι φασίστες και οι ακροδεξιοί κάθε τύπου. Υπάρχει μια μεγάλη υποχώρηση, παρότι συνέβαλε αποφασιστικά στην ήττα του φασισμού.

Βλέπουμε αυτή την τάση σε πολλά μέρη της Ευρώπης. Όμως η Πολωνία δείχνει αυτή την τάση με έναν ακραίο τρόπο. Αυτή τη στιγμή στο πολωνικό Κοινοβούλιο δεν υπάρχει κανένα αριστερό κόμμα. Ούτε καν σοσιαλδημοκρατικό. Είναι μια παράξενη κατάσταση, διότι το πολωνικό πολιτικό φάσμα ξεκινά από το Κέντρο και συμπληρώνεται από δεξιές και ακροδεξιές ομάδες. Αυτό υπάρχει

«Ο ιστορικός αναθεωρητισμός καταστρέφει τα θεμέλια της δημοκρατίας»

σήμερα στο κοινοβούλιο. Ίσως αλλάξει αυτό στο μέλλον. Ποιος ξέρει; Όμως δεν υπάρχει αμφιβολία ότι η εθνικιστική ακροδεξιά είχε μεγάλη επιτυχία στο να εκμεταλλευτεί και να διοχετεύσει εκεί που ήθελε την κοινωνική διαμαρτυρία. Αυτό αφορά κυρίως τους νέους.

• Επικαλείστε έρευνες οι οποίες δείχνουν ότι οι νέοι ψηφοφόροι είναι πιο πιθανό να ψηφίσουν την Ακροδεξιά απ' ό,τι οι γονείς τους. Γενικά στην Ευρώπη η ιστορική μνήμη δείχνει να ξεθωριάζει επικίνδυνα. Τι μπορούμε να κάνουμε για να την κρατήσουμε ζωντανή;

Είναι δύσκολο να το κατανοήσουμε αυτό, με την έννοια του ότι πιστεύαμε πως νέοι που γεννήθηκαν και μεγάλωσαν σε δημοκρατικές κοινωνίες αυτόματα θα γίνονταν πιο ανοιχτόμυαλοι και πιο προοδευτικοί από τους γονείς και τους παππούδες τους. Όμως έγινε ακριβώς το αντίθετο. Υπάρχει ένα ολόκληρο βουνό κοινωνιολογικών δεδομένων που δείχνουν ότι οι νέοι - όχι όλοι φυσικά - στην Πολωνία στρέφονται στην Ακροδεξιά και στον εθνικισμό σαν έναν τρόπο να κατανοήσουν τη σύγχρονη κοινωνία. Τις δεκαετίες του '90 και του 2000 υπήρχε μια πολύ διαδεδομένη πεποίθηση στις φιλελεύθερες ελίτ, η οποία ήταν λανθασμένη. Ενώ την πεποίθηση ότι η αγορά και η φιλελεύθερη δημοκρατία έχουν αυτόματα ως αποτέλεσμα την πρόοδο σε επίπεδο δημοκρατικής κουλτούρας. Τώρα όμως μπορούμε να δούμε ότι η δημοκρατική κουλτούρα δεν είναι κάτι δεδομένο και δεν έρχεται αυτόματα. Αυτό που βλέπουμε σήμερα στην Πολωνία είναι μια σημαντική κρίση της δημοκρατίας.

• Υπάρχει κάποιος διακριτός ρόλος της θρησκείας στη διαμόρφωση του σημερινού κλίματος δυσανεξίας και ρατσισμού;

Στην Πολωνία αναφερόμαστε στη Ρωμαιοκαθολική Εκκλησία, η οποία είναι η ισχυρότερη και με τη μεγαλύτερη επιρροή Εκκλησία. Η γενική δημοφιλία της εκκλησίας στη χώρα μου μειώνεται σταδιακά, αλλά παραμένει ισχυρή. Υπάρχει ταυτόχρονα μια προβληματική τάση εντός της Εκκλησίας. Σήμερα επικρατεί η εθνικιστική και σκληροπυρηνική πτέρυγά της. Εκπροσωπείται από το «ράδιο-Μαρία», το οποίο είναι ένας ραδιοφωνικός σταθμός, αλλά ταυτόχρονα και ένα κοινωνικό και πολιτικό κίνημα στα Πανεπιστήμια, με ημερήσια εφημερίδα και οργανώσεις γύρω του. Είναι το πιο ισχυρό πολιτικό κέντρο.

Ποιος είναι

ΑΝΑΠΛΗΡΩΤΗΣ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ στο Collegium Civitas της Βαρσοβίας. Είχε την αρχισυνταξία του περιοδικού Nigdy Wiecej (Ποτέ Ξανά) από το 1996. Έχει πολλές δημοσιεύσεις σχετικά με τον ρατσισμό, τον εθνικισμό και την ξενοφοβία. Σήμερα ηγείται του Κέντρου Παρακολούθησης της Ανατολικής Ευρώπης, το οποίο δημιουργήθηκε από τον Οργανισμό «Never Again» (Ποτέ Ξανά).